

Joško Božanić
Split

PLAČEM JER JE DALEKO In memoriam Anatoliju Kudrjavcevu

Pišući oproštajno slovo od člana naše redakcije Anatolija Kudrjavceva, znam da bih trebao izbjeći konvencionalni akademski ton, a isto tako i konvencionalni tip osvrta na djelo znanstvenika i književnika Anatolija Kudrjavceva jer Tolja je bio čovjek mimo svih kalupa, akademskih pogotovo, nekonvencionalan, dječaćki zaigran, ironičan, britka jezika i pera, ali vazda sklon šali i rušenju bilo kakve patetike i lažne retorike.

Sjećam se, ovom prilikom, kada se, u ime redakcije Čakavske riči i u svoje ime, opraštam od prijatelja, kolege i dugogodišnjeg suradnika, sjećam se njegova slova povodom tridesete obljetnice Čakavske riči, sjećam se prigodne njegove besjede, zapisane na stranicama ovog časopisa, o zajedničkom i dragom nam prijatelju Radi – Radovanu Vidoviću, utemeljitelju i dugogodišnjem glavnom uredniku ovog časopisa. A to je slovo Toljino bilo čakavsko, *splisko*, velovaroško, domaće, intimno, bez ikakve prigodničarske retorike, izrečeno tonom čakule dokonih šetača koji se prisjećaju šaljivih događaja, onih, reklo bi se, sporednih svakodnevnih, fragmentarnih pojedinosti, sitnica koje kao da nisu vrijedne ni spomena ni zapisa, a onda se događa čudesan obrat da se u životnoj sitnici reflektira univerzum, totalitet života moćnije, uvjerljivije, istinitije, (o)zbiljnije negoli u bilo kakvoj ozbiljnoj, uznositoj akademskoj besjedi kojom se prigodničarski posthumno vrednuje čovjekovo djelo.

Sjećam se jednoga Toljina prisjećanja koje mi je ispričao dok smo šetali uskim kalama njegova Veloga Varoša. Pričao je kako je jednom kao dijete pobjegao roditeljima od kuće i izgubio se na Marjanu te su ga tražili i našli kako sjedi gledajući prema pučini i plače. Kada su ga upitali zašto plače, odgovorio je: *Plačem jer je daleko!* Nije plakao ni za kim, već je plakao jer je prvi put doživio beskraj, jer je doživio gledajući prema pučini da jest daleko, nesagledivo daleko. Ne tumačim li ja ovdje tekst koji jest poezija, koji jest pjesma, minimalistička izrazom, ali ispunjena dubokim smislom izrečenim nehotično, djetinje spontano, ali poetski istinito? Nije li poezija upravo izraz te začuđenosti viđenjem koje omogućuje pogled u beskraj, uzbuđenje izazvano promjenom motrišta, viđenjem svijeta u njegovoj neomeđenosti u vremenu i prostoru, uzbuđenje koje omogućuje bijeg iz omeđenih vidika zadanih rutinom običaja, navike i pragmatičnim interesom.

U spomenutom slovu o Radovanu Vidoviću, Tolja najviše govori o njihovoj zajedničkoj strasti – o piciginu, o igri lopticom na pješčanom plićaku, o igri koju, eto, ne možemo imenovati standardnim terminom hrvatskoga jezika jer ga nema. Do poznih godina svoga

života Tolja je bio velemajstor ove dječje igre koju su mnogi Splićani igrali i u „ozbiljnim“ godinama s jednakom predanošću i strašću kao golobradi dječaci. O piciginu Tolja je znao pričati kao o predstavi na daskama splitskog teatra, a i bila je to neka vrsta teatra s glumcima i publikom, sa šalama i pjesmom.

Druga njegova strast bila je ribolov. Znao sam puno puta slušati njegove priče o picima, šargima, ovcama, ili o malim šparićima, bukvinama i arbunićima koje je strastveno lovio po splitskim uvalama, puntinima ili na lučkom mulu - đigi. Znao je čud svake vrste ribe, njihovu psihologiju, njihovo kretanje, njihove običaje. U tom mikrosvijetu Tolja je nalazio svoj mir, uspostavljao ravnotežu, svoj kontakt s univerzumom, ostvarivao svoju distancu s koje se mogao nasmijati mnogim uzaludnostima svijeta kojemu je pripadao i koji ga nikada nije uspijevao pridobiti za svoje jalove projekte.

Bio je vrstan kazališni kritičar, nepotkupljiva i oštra pera, istančanih kriterija. Njegove prosudbe bile mjera splitskog i hrvatskog teatra. Kao kazališni kritičar nije povlađivao nikome, pa ni onima kojima je kao kolega ili kao prijatelj bio blizak. Stoga su njegov sud dočekivali sa strepnjom mnogi glumci, redatelji, dramski pisci, ali nitko mu nije mogao osporiti visoke estetske i teatrološke principe na kojima se temeljila njegova prosudba, a još manje moralne, koje nikada nije iznevjerio. Njegova knjiga *Gledalac sa zadatkom*, u kojoj je objavio svoje izabrane kazališne kritike, ostat će u hrvatskoj teatrološkoj literaturi djelom neprolazne vrijednosti.

Anatolij Kudrjavcev bio je strastveni spalatinist, zaokupljen trajno Splitom kao urbanim i kulturnim fenomenom. Nastala je tako njegova spalatinska trilogija u trenutku kada je taj Split njegove mladosti nestajao u mlinu novog vremena. To su knjige u kojima je trajno sačuvana uspomena na Split koji živi još jedino u sjećanju: *Vječni Split, Sitnice* – zbirka uspomena i priča o starom Splitu i *Ča je pusta Londra* koja govori o Splitu početkom 20. stoljeća, a u antologiji poezije *Splitu moj* okupio je reprezentativan izbor poezije inspirirane Splitom. I njegova knjiga *U potrazi za izgubljenim Mediteranom* vezana je također za Split. U svom zavičajnom mikrosvijetu, u fenomenologiji svakodnevice uskih kaleta, skalnada, dvora, balatura, sulara, pergula i pjaceta, konoba, betula i oštarija, u malom svijetu malih ljudi on pronalazi univerzum mediteranske kulture određene prije svega dinamičnom likvidnog elementa velike slane vode, paradoksalnost doživljavanja svijeta, filozofiju relativnosti, duboke strasti, surovost i nježnost, kletvu i molitvu, osudu i praštanje. Tu filozofiju života on nije samo tumačio i propovijedao, već ju je i živio. Odupro se sirenskom zovu informatičke ere i nije dopustio da ritam novog vremena promijeni njegov miran život koji mu je mogao osigurati promatračku distancu s koje se mogao nasmijati, često i ironično, ispraznosti mnogih fenomena suvremenosti.

U svojim je tekstovima sačuvao izvorni svoj materinski jezik, govor Veloga Varoša, kao izvorni govornik, ali i vrstan poznavatelj splitskog idioma u vremenu kada je on nestajao sa splitskih ulica, zahvaćen globalizacijskim i migracijskim procesima, da bi danas postao tek dijalektološka činjenica sačuvana u mediju pisane riječi zahvaljujući u prvom redu velikim spalatinistima Marku Uvodiću Splićaninu, Miljenku Smoji i Anatoliju Kudrjavcevu.